

ปัญหาการดำเนินงานของกองทุนยุติธรรม
ตามพระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2558: ศึกษาเฉพาะกรณี
การขอลอยตัวชั่วคราวผู้ต้องหาและจำเลยและการช่วยเหลือประชาชนในการดำเนินคดี¹

ก่อเกียรติ ตันสิทธิพันธุ์²

จากการศึกษาปัญหาการดำเนินงานของกองทุนยุติธรรมตามพระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2558: ศึกษาเฉพาะกรณีการขอลอยตัวชั่วคราวผู้ต้องหาและจำเลยและการช่วยเหลือประชาชนในการดำเนินคดี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับกองทุนยุติธรรม และแนวคิดทฤษฎีทางกฎหมายเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือในการขอลอยตัวชั่วคราวและการดำเนินงานของกองทุนยุติธรรม ตลอดจนศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาการดำเนินงานของกองทุนยุติธรรมตามพระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2558 รวมถึงศึกษาหลักกฎหมายเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือประชาชนในการขอลอยตัวชั่วคราวและการดำเนินงานของกองทุนยุติธรรมของประเทศไทย และต่างประเทศ เพื่อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาการดำเนินงานของกองทุนยุติธรรมตามพระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2558

จากการศึกษาทำให้ทราบว่า การดำเนินงานของกองทุนยุติธรรมตามพระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2558 ในปัจจุบัน ยังคงมีปัญหาในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ รวมถึงข้อจำกัดของกฎหมายอยู่หลายประการที่ส่งผลทำให้ประชาชนไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน ตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งองค์กรดังกล่าว ในประเด็นปัญหาต่าง ๆ ดังนี้

ปัญหาประการแรก คือ ปัญหาการไม่มีกฎหมายคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่หรือการใช้อำนาจในการลงพื้นที่เพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงแห่งคดีของเจ้าหน้าที่กองทุนยุติธรรม

จากการศึกษาระเบียบคณะกรรมการกองทุนยุติธรรมว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขอลอยตัวชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย พ.ศ. 2559 จะเห็นได้ว่า ในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่กองทุนยุติธรรม กฎหมายให้อำนาจเจ้าหน้าที่ในการสอบปากคำ ลงพื้นที่ และตรวจสอบความประพฤติ รวมทั้งการแสวงหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องที่ยื่นคำร้องขอตามความเหมาะสมและจำเป็น ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ในการพิจารณาคำร้องขอต่าง ๆ แต่อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติกลับพบว่า เมื่อเจ้าหน้าที่กองทุนยุติธรรม ลงพื้นที่

¹ บทความนี้เรียบเรียงจากการศึกษาอิสระ เรื่อง ปัญหาการดำเนินงานของกองทุนยุติธรรมตามพระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2558: ศึกษาเฉพาะกรณีการขอลอยตัวชั่วคราวผู้ต้องหาและจำเลยและการช่วยเหลือประชาชนในการดำเนินคดี โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ รองศาสตราจารย์ประเทือง ธนิยผล และคณะกรรมการสอบ คือ รองศาสตราจารย์ ดร. สมชัย ศิริสมบูรณ์เวช และรองศาสตราจารย์จตุพร วงศ์ทองสรรค์

² นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (วิทยาเขตบางนา) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

เพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการตรวจสอบสถานะทางเศรษฐกิจ หรือการแสวงหาข้อเท็จจริงต่าง ๆ เกี่ยวกับเรื่องที่ยื่นคำร้อง ประชาชนบางคนกลับไม่ให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ ในขณะที่เจ้าหน้าที่เองกลับไม่มีสิทธิและไม่มีอำนาจตามกฎหมายที่จะบังคับประชาชนในการตรวจสอบ ส่งผลทำให้การตรวจสอบประวัติอาชญากรรมของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีการยื่นคำร้องขอปล่อยตัวชั่วคราวทำได้ยาก เพราะต้องขอความร่วมมือจากองค์กรอื่น ไม่สามารถตรวจสอบประวัติอาชญากรรมได้อย่างรวดเร็วเช่นเดียวกับการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ นอกจากนี้ ในกรณีที่มีการลงพื้นที่เพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริง แล้วเกิดกรณีที่บุคคลซึ่งเป็นเจ้าของบ้านที่เจ้าหน้าที่ต้องการตรวจสอบข้อเท็จจริงไล่ออกจากบ้าน เจ้าหน้าที่กองทุนยุติธรรม ซึ่งลงพื้นที่เพื่อทำหน้าที่ดังกล่าว ก็จำเป็นต้องออกจากพื้นที่นั้น ๆ โดยทันที มิฉะนั้น อาจมีความผิดทางอาญาข้อหาบุกรุก ดังนั้น จึงเห็นได้ว่า ในทางปฏิบัติการทำหน้าที่ของเจ้าหน้าที่กองทุนยุติธรรม ในการตรวจสอบข้อเท็จจริงเพื่อประกอบการพิจารณาให้ความช่วยเหลือในกรณีต่าง ๆ กลับไม่มีกฎหมายคุ้มครองในการปฏิบัติหน้าที่ และไม่มีกฎหมายที่กำหนดให้อำนาจเด็ดขาดแก่เจ้าหน้าที่ในการเข้าไปยังสถานที่ต่าง ๆ เพื่อตรวจสอบและแสวงหาข้อเท็จจริงต่าง ๆ ซึ่งการที่ไม่มีกฎหมายให้อำนาจและบัญญัติคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่กองทุนยุติธรรมในกรณีดังกล่าว ส่งผลทำให้เกิดปัญหาในการตรวจสอบและแสวงหาข้อเท็จจริงของเจ้าหน้าที่กองทุนยุติธรรม เพื่อใช้ประกอบการพิจารณาตามคำร้องขอ

ประการที่สอง คือ ปัญหาการไม่มีกฎหมายกำหนดให้รัฐต้องแจ้งให้ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาทราบถึงสิทธิในการได้รับความช่วยเหลือจากกองทุนยุติธรรมตั้งแต่ขั้นการจับกุมและควบคุมตัว

รัฐกำหนดให้มีการจัดตั้งกองทุนยุติธรรมขึ้นมา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนสำหรับใช้จ่ายเกี่ยวกับการช่วยเหลือประชาชนในการดำเนินคดี การขอปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย การดูแลเมตตาสิทธิมนุษยชน และการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชน แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อศึกษาในทางปฏิบัติกลับพบว่า ประชาชนผู้ยากไร้ที่ตกเป็นผู้ต้องหาหรือผู้ถูกจับในคดีอาญาโดยส่วนใหญ่จะไม่ทราบถึงสิทธิในการได้รับความช่วยเหลือจากกองทุนยุติธรรมในเรื่องดังกล่าวอย่างทั่วถึง เท่าเทียมกัน ทำให้ไม่สามารถใช้สิทธิดังกล่าวได้ในเวลาที่ต้องตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา เนื่องจากไม่มีกฎหมายกำหนดให้รัฐต้องแจ้งให้ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาทราบถึงสิทธิในการได้รับความช่วยเหลือจากกองทุนยุติธรรมตั้งแต่ขั้นการจับกุมและควบคุมตัว เพราะหากศึกษาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยในปัจจุบัน จะพบว่า ในขั้นการจับกุมและขั้นการควบคุมตัวผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหานั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 83 กำหนดแต่เพียงว่าให้เจ้าพนักงานหรือราษฎรซึ่งทำการจับต้องแจ้งแก่ผู้ที่จะถูกจับนั้นว่าผู้ถูกจับมีสิทธิที่จะพบและปรึกษาทนายความ หรือผู้ซึ่งจะเป็นทนายความได้ และในมาตรา 7/1 ก็บัญญัติแต่เพียงว่า ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาซึ่งถูกควบคุมมีสิทธิพบและปรึกษาผู้ซึ่งจะเป็นทนายความได้เป็นการเฉพาะตัวเท่านั้น มิได้มีกฎหมายกำหนดให้รัฐต้องแจ้งให้ผู้ต้องหาหรือผู้ถูกจับทราบว่าหากผู้ต้องหาหรือจำเลยมีฐานะยากจน เขาเหล่านั้น

มีสิทธิที่จะยื่นคำขอรับความช่วยเหลือจากกองทุนยุติธรรมได้ด้วย ซึ่งการที่ไม่มีกฎหมายกำหนดให้รัฐต้อง
 แจกให้ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาทราบถึงสิทธิในการได้รับความช่วยเหลือจากกองทุนยุติธรรมตั้งแต่ขั้นการ
 จับกุมและควบคุมตัว อาจส่งผลทำให้ประชาชนผู้ยากไร้ซึ่งตกเป็นผู้ต้องหาหรือผู้ถูกจับในคดีอาญาไม่ทราบ
 และไม่สามารถเข้าถึงสิทธิในการได้รับความช่วยเหลือจากกองทุนยุติธรรมได้อย่างทั่วถึงเท่าเทียมกัน
 ส่งผลทำให้การให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนในการดำเนินคดีอาญาไม่เป็นไปโดยสอดคล้องกับ
 บทบัญญัติและเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และยังอาจทำให้ประชาชนไม่สามารถใช้
 สิทธิในการได้รับความช่วยเหลือจากกองทุนยุติธรรมได้ตามเจตนารมณ์ในการจัดตั้งองค์กรของกองทุน
 ยุติธรรมอีกด้วย

ประการที่สาม คือ ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการขึ้นบัญชีทนายความและการแต่งตั้งทนายความ
 เพื่อช่วยเหลือในการดำเนินคดีของกองทุนยุติธรรม

การแต่งตั้งทนายความเพื่อให้ความช่วยเหลือในการดำเนินคดีของกองทุนยุติธรรมนั้น กฎหมาย
 กำหนดให้ประธานอนุกรรมการให้ความช่วยเหลือ หรือประธานอนุกรรมการให้ความช่วยเหลือประจำ
 จังหวัดที่คณะกรรมการแต่งตั้ง หรือเลขานุการคณะกรรมการให้ความช่วยเหลือ หรือเลขานุการ
 คณะอนุกรรมการให้ความช่วยเหลือประจำจังหวัดที่คณะกรรมการแต่งตั้ง พิจารณาคัดเลือกจากบัญชี
 ทนายความของกองทุน โดยในการพิจารณาคัดเลือกทนายความให้เป็นไปตามลำดับตามการขึ้นบัญชีของ
 ทนายความ ซึ่งเมื่อพิจารณาในเรื่องของหลักเกณฑ์การขึ้นบัญชีทนายความ รวมถึงคุณสมบัติของทนายความ
 ตามที่ระเบียบได้กำหนดไว้นั้น จะเห็นได้ว่า ในกระบวนการขึ้นบัญชีทนายความของกองทุนยุติธรรมนั้น
 ทางกองทุนยุติธรรมได้พิจารณาแต่เพียงว่าทนายความมีคุณสมบัติครบถ้วน หรือมีลักษณะต้องห้ามตามที่
 กฎหมายกำหนดหรือไม่ หากมีคุณสมบัติครบถ้วนและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามที่กฎหมายกำหนด
 ทนายความที่ยื่นคำขอขึ้นบัญชีกับกองทุนยุติธรรม ก็จะได้รับการจัดให้ขึ้นบัญชีทนายความของกองทุน
 ยุติธรรม โดยการขึ้นบัญชีมีเพียงบัญชีเดียว ไม่ได้มีการแยกประเภทบัญชี ตามประเภทคดี เพื่อแยกความ
 เชี่ยวชาญของทนายความในแต่ละประเภทคดี ซึ่งผลของการที่ไม่มีการแยกบัญชีตามความเชี่ยวชาญของแต่ละ
 ประเภทคดี หรือตามประสบการณ์ของทนายความ จะส่งผลทำให้เมื่อมีการยื่นคำร้องขอรับความ
 ช่วยเหลือจากประชาชน กองทุนยุติธรรมก็จะดำเนินการแต่งตั้งทนายความตามลำดับการขึ้นบัญชี โดยที่มิได้
 พิจารณาถึงความเชี่ยวชาญของทนายความคนนั้น ๆ ว่ามีความเหมาะสมกับประเภทคดีที่ได้รับหรือไม่
 การแต่งตั้งทนายความตามลำดับการขึ้นบัญชีทนายความ อาจเกิดปัญหาในกรณีที่ทนายความคนดังกล่าวอาจ
 ไม่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับคดีที่ได้รับมอบหมาย ส่งผลทำให้ไม่สามารถพิทักษ์สิทธิของจำเลยได้
 อย่างเต็มที่ ซึ่งในบางครั้งอาจเกิดกรณีของการขอถอนทนายความในระหว่างการดำเนินคดีอีกด้วย ส่งผลทำ
 ให้คดีเกิดความล่าช้า ไม่ต่อเนื่อง ศาลต้องสั่งเลื่อนคดีและมีหนังสือขอทนายความคนใหม่ ซึ่งอาจไม่มีความ

เข้าใจในคดีเท่าที่ควร เพราะไม่ได้เป็นผู้ดำเนินการมาตั้งแต่ต้น ท้ายที่สุดก็จะส่งผลกระทบต่อสิทธิของประชาชนมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่กำลังจะถูกคุมขังอยู่ในระหว่างการพิจารณาคดี

ประการที่ดี คือ ปัญหาการกำหนดอัตราค่าจ้างทนายความและค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในการให้ความช่วยเหลือในการดำเนินคดี

จากการศึกษาประกาศคณะกรรมการกองทุนยุติธรรม เรื่อง หลักเกณฑ์ เงื่อนไข และอัตราการให้ความช่วยเหลือในการดำเนินคดีจากกองทุนยุติธรรม จะเห็นได้ว่า การจ่ายค่าจ้างทนายความตามประกาศของกองทุนยุติธรรม กำหนดให้จ่ายค่าจ้างทนายความตามจำนวนที่ประธานอนุกรรมการให้ความช่วยเหลือหรือประธานอนุกรรมการให้ความช่วยเหลือประจำจังหวัดที่คณะกรรมการแต่งตั้ง หรือเลขานุการคณะอนุกรรมการให้ความช่วยเหลือ หรือเลขานุการคณะอนุกรรมการให้ความช่วยเหลือประจำจังหวัดที่คณะกรรมการแต่งตั้งเห็นสมควรตามอัตราที่ประกาศดังกล่าวได้กำหนดไว้ โดยต้องไม่เกินอัตราขั้นสูง และต้องไม่ต่ำกว่าอัตราขั้นต่ำของแต่ละคดีตามแต่ละประเภทคดี ซึ่งจะแตกต่างจากการกำหนดค่าวิชาชีพทนายความของสำนักงานกฎหมายเอกชน ที่มีการกำหนดอัตราค่าจ้างโดยคำนึงถึงลักษณะงาน ลักษณะคดี และตามความประสงค์ของทนายความและลูกความเป็นสำคัญ ไม่มีรูปแบบและหลักเกณฑ์หรืออัตราที่แน่นอนตายตัว อีกทั้ง ในการเบิกค่าใช้จ่ายของทนายความของกองทุนยุติธรรม จะเบิกได้ก็ต่อเมื่อได้ทำงานแล้วเสร็จ ส่งผลทำให้ทนายความต้องสำรองเงินค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ไปก่อน ซึ่งจะแตกต่างจากการดำเนินคดีของทนายความเอกชนที่จะได้รับเงินก่อนเป็นค่าดำเนินการทำให้ทนายความไม่ต้องรับภาระในการสำรองเงินจ่ายไปก่อนในการดำเนินการเพื่อเตรียมคดีต่าง ๆ ซึ่งจากปัญหาในการกำหนดอัตราค่าจ้างทนายความตามประกาศกองทุนยุติธรรมดังกล่าว ส่งผลกระทบให้เป็นสาเหตุส่วนหนึ่งที่ทำให้ทนายความซึ่งขึ้นบัญชีทนายความไว้กับกองทุนยุติธรรมขาดความกระตือรือร้นในการดำเนินคดี ไม่เอาใจใส่คดี ไม่มีแรงจูงใจในการต่อสู้คดีให้แก่จำเลย และอาจมีผลทำให้นำไปสู่การรับสารภาพของจำเลยทำให้เกิดความเสียเปรียบในทางคดี เป็นการบั่นทอนกำลังใจในการทำงานของทนายความ ทำให้ทนายความที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการดำเนินคดีโดยส่วนใหญ่ ไม่สนใจที่จะมาขึ้นบัญชีเป็นทนายความให้แก่กองทุนยุติธรรม ส่งผลทำให้ทนายความส่วนใหญ่ที่ขึ้นบัญชีทนายความกับกองทุนยุติธรรม จึงเป็นเพียงทนายความที่มีประสบการณ์ไม่มาก หรือไม่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการดำเนินคดีเท่าที่ควร ทำให้ทนายความที่อยู่ในบัญชีทนายความของกองทุนยุติธรรม จึงไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

จากการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับปัญหาการดำเนินงานของกองทุนยุติธรรมตามพระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2558 ตามประเด็นปัญหาต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาข้างต้น ผู้ศึกษา พบว่า มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. กรณีปัญหาการไม่มีกฎหมายคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่หรือการใช้อำนาจในการลงพื้นที่เพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงแห่งคดีของเจ้าหน้าที่กองทุนยุติธรรม

ผู้ศึกษา เห็นควรให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติตามระเบียบคณะกรรมการกองทุนยุติธรรมว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขอลดหย่อนชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย พ.ศ. 2559 โดยเพิ่มเติมบทบัญญัติในข้อ 14/1 ดังนี้

“ในการปฏิบัติหน้าที่สอบปากคำ ลงพื้นที่ และตรวจสอบความประพฤติ ตามความเหมาะสมและจำเป็น เพื่อประโยชน์ในการพิจารณาให้ความช่วยเหลือตามวัตถุประสงค์ของกองทุนตามพระราชบัญญัตินี้ ให้เจ้าพนักงานกองทุนยุติธรรมมีอำนาจเข้าไปในสถานที่ที่บุคคลซึ่งเจ้าพนักงานประสงค์จะสอบปากคำ หรือตรวจสอบความประพฤติ อาศัย หรือทำงานหรือมีความเกี่ยวข้องด้วย ในเวลาระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นถึงพระอาทิตย์ตก”

2. กรณีปัญหาการไม่มีกฎหมายกำหนดให้รัฐต้องแจ้งให้ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาทราบถึงสิทธิในการได้รับความช่วยเหลือจากกองทุนยุติธรรมตั้งแต่ขั้นการจับกุมและควบคุมตัว

ผู้ศึกษาเห็นควรให้มีการแก้ไขบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยกำหนดให้มีกระบวนการแจ้งสิทธิแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลย ให้ทราบถึงสิทธิในการได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายจากกองทุนยุติธรรม โดยการนำแบบอย่างการกำหนดกระบวนการแจ้งสิทธิของผู้เสียหาย ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 มาตรา 6/1 เพิ่มโดยพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 มาเป็นต้นแบบในการบัญญัติกฎหมาย ซึ่งผู้ศึกษาเห็นควรให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังนี้

“มาตรา 7/2 “ให้เจ้าพนักงานซึ่งทำการจับหรือควบคุมตัว แจ้งให้ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาทราบ ในโอกาสแรกว่า ในกรณีที่ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาเป็นผู้ยากไร้ ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาไม่มีสิทธิได้รับความช่วยเหลือในการดำเนินคดี และหรือการขอลดหย่อนชั่วคราวจากกองทุนยุติธรรมตามพระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2558”

3. กรณีปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการขึ้นบัญชีทนายความและการแต่งตั้งทนายความ เพื่อช่วยเหลือในการดำเนินคดีของกองทุนยุติธรรม

ผู้ศึกษา เห็นควรให้มีการปฏิรูปการจัดระบบการขึ้นทะเบียนหรือการขึ้นบัญชีทนายความของกองทุนยุติธรรม โดยการแยกประเภทบัญชีตามความเชี่ยวชาญของทนายความผู้ขอขึ้นทะเบียน ทั้งนี้ เพื่อให้กองทุนยุติธรรมสามารถจัดหาทนายความให้แก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้ตามความเหมาะสมกับประเภทของคดีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยร้องขอ และเห็นควรให้มีการเปิดโอกาสให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยสามารถเลือกทนายความได้เอง โดยไม่จำเป็นต้องอิงกับลำดับบัญชีทนายความ รวมทั้งเห็นควรให้มีการพิจารณาตั้งหน่วยงานของรัฐที่ทำหน้าที่คัดเลือกทนายความที่มีคุณสมบัติเหมาะสมเป็นทนายความอาสาประจำหน่วยงานของรัฐ เช่นเดียวกับหน่วยงานในสหรัฐอเมริกาและประเทศอังกฤษ

4. กรณีปัญหาการกำหนดอัตราค่าจ้างทนายความและค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในการให้ความช่วยเหลือในการดำเนินคดี

ผู้ศึกษาเห็นควรให้หน่วยงานของรัฐที่มีภารกิจหน้าที่ในการจัดหาทนายความในระบบการจัดหาทนายความของรัฐในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นสำนักงานศาลยุติธรรม สภาทนายความ สำนักงานอัยการ รวมถึงกองทุนยุติธรรม ร่วมกันพิจารณาหาวิธีเพื่อแก้ไขปรับปรุงระเบียบการกำหนดอัตราค่าตอบแทนหรือการจ่ายเงินรางวัลและค่าใช้จ่ายแก่ทนายความให้มีอัตราที่เหมาะสม ก่อให้เกิดแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่ของทนายความ โดยการนำฐานอัตราค่าตอบแทนของทนายความในสำนักงานกฎหมายเอกชนมาพิจารณา ประกอบกับเงินงบประมาณที่หน่วยงานของรัฐพึงจะได้รับในการดำเนินการกิจเพื่อช่วยเหลือประชาชน ที่ขอความช่วยเหลือทนายความจากรัฐ โดยขอเสนออัตราค่าทนายความหรือเงินรางวัลทนายความ ดังนี้

อัตราเงินรางวัล	ในศาลชั้นต้น	ในศาลชั้นอุทธรณ์	ในศาลชั้นฎีกา
คดีมีทุนทรัพย์	ร้อยละ 15	ร้อยละ 10	ร้อยละ 5
คดีไม่มีทุนทรัพย์	35,000 บาท	30,000 บาท	20,000 บาท

คดีอาญา

อัตราเงินรางวัล	ประเภทที่ 1	ประเภทที่ 2	ประเภทที่ 3
ตามจำนวนที่คณะกรรมการฯ เห็นสมควรระหว่างอัตราขั้นต่ำและขั้นสูงดังที่ระบุไว้ในตารางนี้	คดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต	คดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่สิบปีขึ้นไป แต่ไม่ถึงประหารชีวิต	คดีอื่นนอกจากคดีในประเภทที่ 1 หรือประเภทที่ 2
อัตราขั้นต่ำเรื่องละ	30,000 บาท	20,000 บาท	10,000 บาท
อัตราขั้นสูงเรื่องละ	50,000 บาท	40,000 บาท	30,000 บาท

นอกจากนี้ ผู้ศึกษาเห็นควรให้มีการพิจารณาหลักเกณฑ์การเบิกจ่ายเงินค่าทนายความ โดยเห็นควรให้เบิกจ่ายได้ก่อนมีคำพิพากษาของศาลชั้นต้น โดยทนายความควรได้รับค่าทนายความในอัตราดังกล่าวในวันนัดพิจารณาสืบพยานนัดแรกเมื่อจำเลยได้รับแต่งตั้งให้เป็นทนายความจำเลยแล้ว และเห็นควรกำหนดให้ทนายความสามารถเบิกค่าใช้จ่ายในขั้นตอนการเตรียมคดีได้ด้วย เพื่อเป็นการลดภาระของทนายความที่ต้องแบกรับค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีเองก่อนที่ศาลชั้นต้นจะมีคำพิพากษา และเพื่อให้ทนายความมีแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อช่วยเหลือประชาชนได้อย่างเต็มความสามารถ รวมทั้ง

เพื่อเป็นมาตรการจูงใจให้ทนายความที่มีประสบการณ์ มีความรู้ความเชี่ยวชาญ เกิดความสนใจที่จะเข้ามาขึ้นบัญชีทนายความอาสาต่อกองทุนยุติธรรมเพิ่มมากขึ้น อีกทั้ง ยังเป็นการลดช่องว่างการดำเนินคดีระหว่างผู้เสียหายกับจำเลยที่มีฐานะยากจน หรือผู้ด้อยโอกาสในการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมอีกด้วย

เอกสารอ้างอิง

เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์. **หลักพื้นฐานกฎหมายมหาชน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2556.

ฐนันต์ศักดิ์ บวรนนท์กุล. **รายงานการวิจัย เรื่อง โครงการศึกษาประเมินผลสำเร็จกองทุนยุติธรรม**.

กรุงเทพมหานคร: กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม, 2558.

ณรงค์ ใจหาญ. “การจัดหาทนายความในคดีอาญาโดยรัฐ: ศึกษาเปรียบเทียบอังกฤษ สหรัฐอเมริกา และแคนาดา.” **วารสารวันรพี**, 2549.

บรรเจิด สิงคะเนติ. **หลักพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2555.